

KAHRAMANLIĞI ANLAMAK: KAHRAMANLIK OLGUSU ÜZERİNE BİR LİTERATÜR ARAŐTIRMASI

İbrahim Sani MERT*

Öz

Kahramanlık olgusu son yıllarda yabancı literatürde giderek artan bir ilgiyle çalışılmaya başlanmıştır. Ancak, yerli yazında kahramanlıkla ilgili araştırmalara nadiren rastlanmaktadır. Bu eksiklikten hareketle, yapılan bu araştırmada, kahramanlık olgusu üzerine yapılan çalışmalar, yapısal sınıflandırmalara değinilerek, bir literatür incelemesi yapılmıştır. Çalışmada, ayrıca kahramanlığın ne olduğu, kahramanların özellikleri, kahramanlıkla ilgili ilişkilendirilen bazı kavramlarla kahramanlığın farklılığı, kahramanlığın sosyal işlevi incelenmiştir. Bu çalışmanın, ülkemizde bundan sonra kahramanlık üzerine yapılacak araştırmalara ışık tutacağı değerlendirilmektedir.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Kahraman, Kahramanlık, Kahramanca Davranış, Cesaret.

Jel Kodu : M12, I31

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine yazar imzası ile beyan edilmiştir.

Understanding Heroism: A Literature Review on the Phenomenon of Heroism

Abstract

The phenomenon of heroism has started to be studied with an increasing interest in foreign literature in recent years. However, studies on heroism are rarely encountered in local literature. To fill this gap, in this study, a literature review has been made by referring to the studies on the heroism by providing the structural classifications of heroism studies. Also, in the study, the definition of heroism, the characteristics of the heroes, the social function of heroism, and the difference between heroism and some related concepts are examined. It is considered that the study will shed light on the future researches on heroism in our country.

Article Type: Research Article

Keywords: Hero, Heroism, Heroic Behavior, Courage.

JEL Code: M12, I31

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

*Prof. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi İİSBF İşletme Bölümü, sanimert@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2850-1865

Geliş Tarihi/ Arrived : 04.05.2021
Kabul Tarihi/ Accepted : 27.05.2021

GİRİŞ

İnsanoğlu olarak tarih sahnesine çıktığımız ilk günden bu yana, birçok değişim, gelişim ve bunun sonucu olarak da birçok başarılar gösterdik. Bu değişim ve gelişimin temel dayanağı kuşkusuz birlikte iş yapma ve örgütlenebilme yeteneğimizdir. Ancak, bir arada olma, birlikte iş yapma isteği ve zorunluluğu beraberinde rekabeti de getirmiştir. Bu nedenle, iş birliği ve rekabetin tarihsel süreçte birbiriyle iç içe geçerek değişim ve gelişimin de vazgeçilmez unsurları olduğu söylenebilir.

Bahse konu iş birliği ve rekabet ile şekillenen bu iki unsur, insanlık tarihinde belki de birbiriyle çelişkili ama aynı zamanda birbirini bütünleyen unsurun sonucu olarak, her dönemde karşımıza kahramanlık olgusunu çıkarmıştır. Birlikte yaşamının, riskli ve büyük işler yapmanın, devletler kurmanın, devletler yıkmanın, özgürlük mücadelesi vermenin, iktidar sahibi olmanın vb. doğal bir sonucu ve gereği olarak kahramanlara ve kahramanca eylemlere rastlamak kaçınılmaz oluştur.

Kahramanlık sadece tarih kitaplarında değil, çocukluğumuzdan itibaren dinlediğimiz masallarda, yetişkinen izlediğimiz filmlerde, okuduğumuz romanlarda, dinlediğimiz günlük haber kanallarında rastladığımız bir kavramdır. Geçmişinde kahramanları olmayan bir millete, kültüre rastlanamayacağı gibi, günümüzde de kahraman arayışlarının bittiğini söylemek mümkün değildir.

İnsanlıkla et ve tırnak gibi olan kahramanlık, kuşkusuz günümüzde de tarihsel süreçteki öneminden pek bir şey kaybetmemiştir. Ancak, hemen hemen her alan ve olguda yaşanan evrimleşme, diğer bir ifadeyle, teknoloji ve sosyal alandaki değişim ve gelişmelerin etkisiyle, kahramanlık olgusunun günümüz koşullarında nasıl algılandığı ve kahramanın, kahramanların kimler olduğu veya olması gerektiği konusunda daha kapsamlı bir düşünmeyi ve araştırmayı gerektirir. Nitekim, sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemlerindeki gelişim ve değişimler de eskiden beri kullandığımız kahramanlık gibi kavramların tekrar ele alınarak, bu konudaki teori ve yaklaşımların daha güncel bir şekilde ortaya konulmasını gerektirmektedir.

Kahramanlık, ilk bakışta çok kolay anlaşılın, algılanabilen bir olgu olmasına rağmen, detaylara inildiğinde, sorgulanmaya başlandığında, ilk baştaki netliğini koruyamayan bir olgudur. Kahramanlığın tam olarak ne olduğu konusunda tam bir fikir birliği ve kabulün olmadığı görülmektedir. Kahramanlıkla ilgili yapılan çalışmaların, son zamanlarda giderek arttığı ve yapılan disiplinlerarası çalışmalarla kahramanlık olgusunun farklı metotlarla ele alındığı görülmektedir.

Kahramanlık olgusu, son zamanlarda, psikoloji başta olmak üzere birçok disiplinden bilim insanının, giderek artan bir önemle, ilgisini çeken bir konu hâline gelmiştir (Allison, Goethals ve Kramer, 2017). Ancak, kahramanlık üzerine yapılan son psikolojik araştırmalar, kahramanca eylemi oluşturan unsurlar ve kahramanca eylemin ortaya çıkmasına olanak sağlayan faktörler hakkında ne kadar az şey bildiğimizi göstermektedir (Martens, 2017, s. 1).

Kahramanlık bilimi, özellikle bu yüzyılın başından itibaren önemli bir ivme kazanmıştır. Özellikle, akademik çalışmalar, “kahraman” teriminin çağdaş anlamını ortaya çıkarmayı amaçlayan tartışmaları ve deneysel araştırmaları hızlandırmıştır. Kahramanlığın, bilimsel olarak araştırmaya değer önemli bir konu olduğu fikri, Zimbardo’nun (2007) “The Lucifer Effect” adlı kitabının yayımlanmasıyla, hem sosyal hem de akademik alanda kabul görmeye başlamıştır. Bu kitapta Zimbardo, insanın kötülük kapasitesi hakkındaki etkileyici fikirlerini, insan olanaklarını kahramanlık için keşfetmeye çevirmiştir.

Kendini gerçekleştirmenin bir ifadesi ve zirvede bir sosyal durum olarak kahramanlık (Franco, Allison, Kinsella, Kohen, Langdon ve Zimbardo, 2016), üzerinde daha çok çalışılması ve düşünülmesi gereken bireysel ve sosyal bir olgudur. Bu kapsamda, yapılan bu çalışmanın amacı, yabancı literatürde dikkat çekici bir şekilde artan kahramanlık çalışmalarının incelenerek, kahramanlık konusundaki son gelişme ve görüşlere yer verilmiş ve yerli yazında bu konuda yapılacak çalışmalara bir başlangıç olması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, kahramanlıkla ilgili mevcut literatür incelenerek aşağıdaki sorulara cevap aranmayı çalışılmıştır;

- Kahramanlık çalışmaları ile ilgili son bulgular ve yaklaşımlar nelerdir?
- Kahramanlık nedir? Nasıl tanımlanabilir?
- Kahramanlığın oluşturan bileşenler nelerdir?
- Kahramanın özellikleri nelerdir?
- Kahramanlık ve kendini gerçekleştirme arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Kahramanların sosyal etkisi nedir? Kahramanları bireyin ve toplumun ihtiyaçları mı yaratır?

Araştırmanın bundan sonraki bölümünde ilk olarak, kahramanlık araştırmalarının nasıl bir yapısal eğilim gösterdiği, bu araştırmaların nasıl tasnif edildiğini incelenmiştir. Müteakiben, kahramanca eyleme yönelik

içsel motivasyon ile kahramanlığın ilişkilendirildiği ancak kahramanlığın onlardan ayrıldığı bazı değişkenlerle kahramanlık arasındaki ilişki incelenmiş, daha sonraki bölümde, kahramanlığın tanımı, bileşenleri ve türlerine değinilmiş ve takibinde, kahramanların sosyal görünümüne yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise kahramanlık araştırmalarının günümüzdeki önemi ve bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

Kahramanlık Araştırmaları

Kahramanlıkla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, günümüze yakın çalışmalarda, sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemleri ön plana çıkarken, daha önceki çalışmaların genellikle araştırmacıların kişisel gözlem ve tecrübelerinden ortaya çıkan kitap vb. çalışmalar ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Kahramanlık olgusunun anlaşılabilmesi insan doğası ile ilgili olan ve insanı konu eden birçok farklı disiplini birlikte harmanlamayı gerektirecektir. Bu kapsamda, kahramanlıkla ilgili araştırmaların hangi yapıda bütüncül olarak ortaya konabileceğine aşağıda değinilmiştir.

Kahramanca eylemin ve kahramanlığın, tüm nüanslarını tam olarak anlayabilmek için sanat, beşeri bilimler ve fen bilimleri yöntem ve yaklaşımlarını da bütünleştiren daha derin bir paradigmatik yaklaşıma ihtiyaç vardır (Allison, Beggan, Efthimiou, 2019). Kahramanların toplumların sembolü hâline geldiği dikkate alınır, kahramanlık olgusunun anlaşılmasında neden sanat fen bilimlerinden de yararlanılması gerektiği daha iyi anlaşılabilir.

Kahramanlık üzerine çalışan araştırmacılar, deneysel araştırmalara doğru bir dizi ilk adımı atarak aşağıda belirtilen alanlarda ilerleme sağlamaya odaklanmışlardır;

- Birincisi, kahramanlığa yönelik, onu diğer ilgili psikolojik yapılardan ayıran teorik bir model geliştirmeye,
- İkincisi, araştırmalara rehberlik edebilecek, kahramanlığın olası operasyonel tanımlarını ortaya koymaya,
- Üçüncüsü, kahraman tiplerin taksonomilerini geliştirilmeye,
- Dördüncüsü, halk tarafından benimsenen örtük kahramanlık teorilerini ve anlayışını araştırmaya,
- Beşincisi, kahramanlık statüsünün toplum tarafından sahiplenme sürecini incelemeye,

- Altıncısı, kahramanca davranmanın içsel motivasyonlarını araştırmaya (Franco vd., 2016).

Tablo 1'de Frisk (2019) tarafından kahramanlık çalışmalarının sınıflandırılması gösterilmiştir. Analitik odak ve kavramsal yaklaşım ile bireysel ve yapısal boyutlar eklenerek, araştırmacı tarafından kahramanlık çalışmalarının dört sınıflandırılması yapılmıştır. Buna göre, bireyler bazında ve örtük olarak adlandırabileceğimiz, ayrıcalıklı boyutta çalışmalar, tarihi şekillendiren, tarihteki önemli kahramanlar üzerine yoğunlaşmış, onların yaşamları ve özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, kahramanların idol olarak görülmesi, karizmatik kişilikleri, dönüştürücü ve devrim yaratan etkileri ön plana çıkartılmıştır.

İkinci sınıflandırmada ise, yapısal ve ayrıcalıklı bir sınıflandırmaya gidilerek, mitoloji, kurgu, romanlardaki hikâyesel kahramanlık anlatımları, kahramanlık çalışmaların odak noktası olmuştur. Özellikle, kültürler arası ortak kahramanlık özellikleri, kahramanlık figürlerinin savaşlarda nasıl belirlendiği çıkartılmaya çalışılmıştır.

Kapsayıcı ve bireysel odaklı üçüncü sınıflandırmada, kahramanca davranışın, kahramanlığın davranış boyutuna odaklanılarak neden kahramanca davranıldığı, bazı insanların neden diğerlerine göre kıyasla kahramanca davrandıkları, incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, kahramanların kişisel özellikleri, neden kahramanca davranma yönünde motive oldukları, davranışlarında sosyalleşme ve duygusal kültürün önemi, roller, grup etkisi gibi faktörler dikkate alınmıştır.

Son olarak, kapsayıcı ve yapısal odaklı dördüncü sınıflandırmada, kahramanlığın ortaya çıkışındaki sosyal oluşum çalışılarak, kahramanların ahlaki algısı, kültürel kahramanlık sistemlerinin işlevleri, kahramanlık statüsünün değişim algısı ve toplumda ilişkili kolektif kimlik ve güç oluşumu üzerine odaklanmıştır.

Tablo 1. Kahramanlık Çalışmalarının, Analitik Odak ve Kavramsal Yaklaşımına Göre Sınıflandırılması.

Analitik Odak /Kavramsal Yaklaşım		
	Ayrıcalıklı/ Herkese Açık Olmayan	Kapsayıcı/Herkese Açık Olan
Bireyler	<p>Büyük Adamlar Çalışmanın amacı: Tarihteki önemli kişilerin yaşamı ve özellikleri</p> <p>Teori: Kahramanı ilahlaştırmanın Teslimiyetçi/ itaatkar boyutu (Carlyle, 2001); kahraman karizmasının, devrim yaratan ama geçici gücü (Weber, 1978); büyük insanların gelişimi için sosyal ön koşul (Spencer, 2008; Elias, 1993; Bourdieu, 1993);kahramanı ilahlaştırmanın /Tapmanın sembolik ve bağlayıcı boyutları (Cooley, 1902)</p>	<p>Kahramanlık Eylemleri Çalışmanın amacı: Bazı insanların neden kahramanca davrandığını belirleyen faktörler</p> <p>Teori: Kahramanların ortak kişisel özellikleri (Midlarsky, Jones ve Corley, 2005); kahramanlığı motive eden hususların açıklanması (Oliner, 2002); kahramanlığın sıradanlığı (Zimbardo, 2007); sosyalleşme ve duygusal kültürün önemi (Lois, 2003), roller (Blake ve Butler, 1976), grup uyumu/baskısı (King, 2014) ve sosyal sermaye (Glazer ve Glazer, 1999) önemi</p>
Yapılar	<p>Kahramanlık Hikâyeleri Çalışmanın amacı: Mitoloji, kurgu, romanlardaki hikâyesel anlatımlar</p> <p>Teori: Kahraman hikâyelerinin kültürler arası ortak özellikleri (Rank, 1914; Raglan, 1949; Campbell, 2004); tarihsel süreçte belirli savaşların söylemleriyle kahraman figürlerindeki gelişmeler (Friedsam, 1954; Giraud, 1957; Ziolkowski, 2004)</p>	<p>Kahramanlık Kurumları Çalışmanın amacı: Kahramanlığın işlevleri ve kahramanın sosyal inşası/oluşumu</p> <p>Teori: Kahraman türlerinin ahlaki grameri (Klapp, 1954); kültürel kahramanlık sistemlerinin varoluşsal işlevi (Becker, 1973); kahramanlık statüsünün değişimi (Goode, 1978); kahramanlık, kolektif kimlik ve gücün karşılıklı oluşumu (Featherstone, 1992; Giesen, 2004; Hobsbawm, 1959; Schwartz, 1985)</p>

(Frisk, 2019,s. 90)

Kahramanca Eyleme Yönelik İçsel Motivasyon ve Kahramanlığın İlişkilendirildiği Diğer Bazı Olgular

Kahramanlık çalışmaları kapsamında, önemi giderek artan bir araştırma grubu, kahramanlık gösteren bireylere odaklanarak, kahramanca davranışlara yol açan içsel ve durumsal faktörleri incelemiştir. Başkaları müdahale etmediği hâlde, ciddi bir fiziksel risk alarak, cesaretle bir olaya müdahale etmesinde bir kimsenin;

- Başkalarıyla kıyaslandığında yüksek olan fedakarlık seviyesindeki bireysel farklılıktan (örneğin, Feigin, Owens ve Goodyear-Smith, 2014),
- Kendini gerçekleştirme ihtiyacından (örneğin, Allison vd., 2017),
- Dürtüsellikten (Franco ve Zimbardo, 2016),
- İhtilafli bir şekilde olsa da, bir anlamda psikopatının bir görünümü olarak, eylemin sosyal sonuçlarıyla pek ilgilenmemesinden (Smith, Lilienfeld, Coffey, ve Dabbs, 2013) kaynaklı olabileceği belirtilmiştir.

Yukarıda sıralanan ve kahramanca eyleme yönelik iç motivasyonu anlamamıza yol gösteren özelliklerin, kahramanlık olgusuna yönelik farklı anlamlandırmaların ortaya çıkışında etkili olduğu değerlendirilebilir. Kahramanca davranışın, ortaya çıkmasındaki içsel motivasyonla, kahramanca davranışın çevre tarafından algılanmasındaki içsel motivasyon birbirinden farklıdır. Bu farklılık, kahramanca davranış kapsamında niyet ve sonuç arasındaki ilişkinin değişkenliğine sebep olacaktır. Ancak, belirtilen özelliklerin (fedakarlık, kendini gerçekleştirme, dürtüsellik ve psikopati) gerçek anlamda bir kahramanlığa temel sağlaması için, Aristo'nun erdemlere ilişkin iki aşırı uca kaçmadan orta bir yol izlenmesine ilişkin yaklaşımının bir ölçüt olabileceği düşünülebilir.

Fedakârlık/Özgecilik, bir başkasına faydalı olurken kişinin kendisine bir bedeli, kendisine bir kayıp yaratan davranış olarak tanımlanır/görülür (Trivers, 1971). Özgecilik (fedakârlık, başkalarını düşünme) genellikle bu davranışı gösterenin uğradığı bir kayıpla sonuçlanır (Carlo ve Randall, 2002). Kahramanlık ve özgeciliğin, özünde örtüşen kavramlar olduğu iddia edilebilir. Her ikisinde de, iyi olanı yapma isteğinin dürtüsüyle, kendini düşünmeme duygusu vardır. Her iki kavram da, süper kahramanların davranışlarını ve hatta insan davranışlarını anlamak için uygulamada kullanılabilir (Das-Friebel, Wadhwa, Sanil, Kapoor ve Sharanya, 2017). Ancak, fedakârlığı kahramanlıktan ayıran; fedakâr, karşılığında hiçbir şey

beklemeden verirken, kahraman, yalnızca karşılık olarak bir şey beklememekle kalmaz, aynı zamanda sonucun ölümü dâhil kendisi için oldukça maliyetli olabileceğinin farkına vararak da verir (Friedman, 2017, s. 2).

Kendini gerçekleştirmenin bir ifadesi ve zirvede bir sosyal durum olarak kahramanlık, hümanist psikolojinin temel ilgi alanıdır (Franco vd., 2016). Bu kapsamda, kahramanlıkla kendini gerçekleştirme arasında yakın ve iç içe geçmiş bir ilişkinin varlığı dikkat çekicidir. Tablo 2’de Bland (2019) tarafından, yapılan Zimbardo'nun (2007) kahramanlar tasviri ile Maslow'un (1971, 1987, 1999) kendini gerçekleştirme özelliklerinin karşılaştırması yapılmıştır. Tablo 2'nin mütakibinde ise Maslow'un en üst seviye insan ihtiyacı olarak ortaya koyduğu ve insanların sadece %2'sinin bu sürece girebildiğini belirttiği (kendini gerçekleştirme değil kendini gerçekleştirme çabasına grimesi) kendini gerçekleştirme ihtiyacının tüm özelliklerine yer verilerek, kahramanlık ve kendini gerçekleştirme ihtiyacının karşılaştırılmasında daha bütüncül bir bakış açısı sağlanması hedeflenmiştir.

Tablo 2: Zimbardo'nun (2007) Kahramanlar Tasviri ile Maslow'un (1971, 1987, 1999) Kendini Gerçekleştirme Özelliklerinin Karşılaştırması

Kahramanlar (Zimbardo, 2007)	Kendini Gerçekleştirme (Maslow, 1971, 1987, 1999)
Alçak gönüllülük (yani hataları kabul etmeye istekli, kendini kahraman olarak görme konusunda isteksiz, dışsal bir kazanç yok)	Kusurlarını, eksikliklerini kabul etmeye yönelik öz duyarlılık. Kendini aşma. İçsel motivasyon.
Anda kalabilen bir farkındalık ve dengeli zaman perspektifi.	Üstün bir gerçeklik algısı. Kendi dışındaki sorunlara odaklanma. Esneklik.
Güvenlik endişesi yerine başkalarına hizmet.	Sosyal ilgi. Fedâkarlık.
Sıradanlığı, statükoyu, grup kabulünü aşmak için cesaret ve risk / fedakarlık.	Mevcut kültürü kabullenmeye karşı direnç. Kendiliğindenlik.
Sorumluluk (yani, adil olmayan sistemlere isyan ederken adil otoriteye saygı duymak).	Geleneksel ötesi değerler ve etik. Demokratik karakter yapısı. Kötü insanlara / davranışlara karşı koyma eğilimi.
Yapıcı ve yıkıcı güçlerin bağlantı noktası.	İkilemlerin yaratıcılığı ve kararlılığı.
Tek başına hareket etmek, ancak nihayetinde sosyal bir mutabakatla övgü almak.	Özerklik.

(Bland, 2019'dan Uyarlanmıştır)

Maslow'un kendini gerçekleştiren insana ilişkin 15 özelliği Onaran (1981,18-19) kitabında şu şekilde özetlemiştir: "1. Gerçeği daha iyi algılayıp gerçekle daha rahat ilişki kurabilme. Dolayısıyla bu kimselerin öteki insanlara ilişkin yargıları da doğru olur. Belirsizliğe karşı da dayanıklıdırlar. 2. Hem kendini, hem başkalarını olduğu gibi kabul etme. Bu kimseler, suçluluk, endişe gibi duyguları daha az olduğundan kendilerini oldukları gibi kabul ederler. 3. Kendiliğindenlik. Düşünceleriyle davranışları kendiliğinden oluşur. Ama başkalarını rahatsız etmemek için bu özgünlüklerini çoğu kere göstermezler. 4. Sorunlara yönelme. Kendi benliklerine değil, bir görev duygusuyla bağlandıkları önemli sorunlarda yönelirler. 5. Çevreden uzak durma (detachment), yalnız kalma (privacy) isteği. Yalnız kalmaktan korkmazlar, nesnellikleri de çevreden uzak durmalarından doğar. 6. Özerklik, çevreden bağımsızlık. Önceki özelliklerden de anlaşılacağı gibi bu kimselerin çevrelerinden daha bağımsız olmaları gerekmektedir. 7. Yaşamın tadını çıkarmada sürekli tazelik. Çoğu kez görüp, işitip yapmış olsalar bile deneyimlerinden büyük bir coşku, esin alabilirler. 8. Maslow bu özelliği "sınırsız ufukların açılması, aynı anda daha önce hiç olmamışçasına hem daha güçlü hem de güçsüz... zamanla evrende yerini yitirme, son olarak da çok önemli, değerli bir şeyin olduğu inancı" gibi sözlerle anlatmaktadır. 9. Bu özelliği de Maslow insanlıkla özdeşlik, insanlığa sempati, yakınlık duymak diye tanımlıyor. 10. Kişiler arası ilişkiler. Burada anlatılmak istenen kişiler arasındaki gerçek, derin ilişkilerdir. 11. Demokratik bir kişilik yapısı. Kendini gerçekleştiren insanlar ulus, ırk, aile gibi sınırlamalara bağlı kalmadan tüm insanlara saygı duyarlar, onlardan bir şey öğrenmeye çalışırlar. 12. Araçlarla amaçlarını ayırma yeteneği. Çoğu insanın yapamayacağı oranda araçlarla amaçlarını ayırabilirler. 13. Şakadan anlama (sense of humor). Şakalarında düşmanca değil de daha filozofca bir eğilim gösterirler. 14. Yaratıcılık 15. Kendini gerçekleştiren insanlar ortak bir çevrede, ortak bir ekin içinde birlikte yaşarlar ama bu ortaklıktan uzak dururlar. Gerçekte özerk bir görünümüleri vardır." (Onaran, 1981, s. 18-19).

Görüldüğü üzere, Bland (2019) tarafından yapılan kahramanlık ve kendini gerçekleştirme özellikleri karşılaştırmasının ötesinde, Maslow tarafından belirtilen diğer özelliklerin de kahramanlıkla ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Diğer yandan, bazı özelliklerin, ilk bakışta, kahramanlığa pek uymadığı da düşünülebilir. Bunun doğal bir sonucu olarak, kahramanlık tanım ve yaklaşımları da birbirinden farklı olmaktadır. Kendini gerçekleştirmenin, tüm kahramanlık örneklerinde görülmesine imkân olmadığı gibi buna da ihtiyaç yoktur.

Daha önce de vurgulandığı gibi, kahramanlık kolayca anlaşılabilir, net olarak ortaya koyulabilecek bir olgu değildir. Bazen,

kahramanlığa hiç yakışmıyormuş gibi görünen bazı özelliklerle de ilişkilendirilebilmiştir. Örneğin, Bronchain, Raynal ve Chabrol (2020) tarafından, psikopatik özellikler ve kahramanca davranışlar arasında değişik bir ilişkinin varlığı vurgulanmaktadır. Bu araştırmacılara göre, psikopatik özellikler gösteren bireyler, dışsal sosyal ödüller veya cezalarla motive olduklarında, kahramanca davranışlar sergilemeye daha hazır olacaklardır. Nitekim, 1050 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmalarında, elde ettikleri bulgulara göre; psikopatik özellikler olan kimlik tehdidi, narsisizm ve duygusal katılığın kahramanca davranışları yordadığını tespit etmişlerdir (Bronchain vd., 2020).

Das-Friebel vd. (2017) tarafından yapılan bir araştırmada; varsayımsal olarak süper güçler verildiğinde sıradan bireylerin fedakar veya bencil davranışlarda bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Katılımcılara üçü olumlu, üçü olumsuz olmak üzere altı süper güç kullanım senaryosu sunulmuştur. Her bir süper gücü ne derece arzuladıklarını, onu ne için kullanacaklarını (sosyal fayda, kişisel kazanç, sosyal zarar) belirtmişler ve bu tür kullanımların örneklerini listelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, katılımcıların %94'ünün bir süper güce sahip olmak istediği ve çoğunluğun süper güçleri özgecil amaçlardan çok, kendilerine fayda sağlamak için kullandıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, erkekler olumlu ve olumsuz güçlere sahip olmayı daha çok isterken, kadınların bu güçleri kişisel ve sosyal kazanç için kullanma olasılığının erkeklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Başkalarına yardım etmek için yapılan fedakâr davranışlardaki temalar; sosyal adalet, sosyal polislik, önemli kişileri iyileştirmek, hayırseverlik, ölümcül hastalığı tedavi etmek, araştırma, koruma, acil durumlar, kendine zarar veren davranışların önlenmesi şeklinde belirtilmiştir. Buna karşın, bencilce, kendine yardım davranışı için belirlenen temalar ise; kendini iyileştirme/tedavi, başkaları üzerinde hâkimiyet, kendini gerçekleştirme, kendini savunma, turizm, nakil/ulaşım, heyecan arama şeklindedir (Das-Friebel vd., 2017).

Kahramanlıkla ters yönde de olsa ilişkilendirilebilecek diğer bir psikolojik değişken, korkudur. Herkesin kahraman olamamasının altında yatan bir neden olarak "korku", kahramanca davranışta ayırt edici bir unsurdur. Korku karşısında verilen tepki, kahramanca davranışın oluşmasında etkilidir. Bir korkak, bir aptal ve bir kahraman arasındaki farkın, korkuyla nasıl farklı bir şekilde başa çıktıklarına bağlı olduğu söylenebilir. Korkak, korkuyu görür ve kaçır, aptal, korkuyu görmekte başarısız olurken, kahraman hem korkuyu görür hem de onunla cesurca yüzleşir (Friedman, 2017, s. 2). Ancak, kahramanlığı sadece korku karşısında verilen tepkiye indirgemek, çok dar ve yetersiz bir yaklaşım olur.

Kahramanlığın yakından ilişkilendirildiği diğer bir değişken etikdir. Kahramanlık için etik bir yaklaşım, bir çalışma alanı olarak etiğin karmaşıklıklarını da beraberinde getirecektir. Ancak, kahramanlık gibi böylesine farklılık içeren tartışmalı bir olgunun açıkça anlaşılabilmesi için, bu karmaşıklığın yani kahramanlığın etiksel bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliği savunulmuştur (Martens, 2017, s. 11). Hatta, "kahraman" tanımının, kişinin etik bir değerlendirmesi olarak anlaşılması gerektiği önerilmiştir (Martens, 2017, s. 1).

Daha önce de ifade edildiği gibi, kahramanlık, altruizm (fedakârlık, özgecilik), toplum yanlısı davranış (pro-social behavior) ve risk alma davranışı teorilerinden kademeli olarak ayrılmış (Franco, Blau ve Zimbardo, 2011) ve deneysel araştırmalar kahramanlar, liderler ve rol modelleri terimlerinin anlam bakımından eş anlamlı olmadığını göstermiştir (Kinsella, Ritchie ve Igou, 2015). Kahramanlıkla, kahramanlığa yakın olgu ve yaklaşımların birbirleriyle iç içe geçtiği görülse de kahramanlığın bahse konu bu olgular ile farklılık gösterdiği ve kendine özgü bir araştırma alanı olması gerekliliğini vurgulaması açısından önemlidir. Fedakârlık, risk alma vb. özellik ve davranışlar kahramanlığı açıklayan ve anlamamızı sağlayan birer unsur olsa da kahramanlığın, sistem yaklaşımına benzer bir anlamda, bu unsurların birbirleriyle farklı etkileşime girerek daha üst ve farklı bir sinerji ve kimlik yaratması söz konusudur.

Kahramanlığın Tanımı, Bileşenleri ve Türleri

Kahramanlık tanımına dair psikoloji literatüründe tam bir fikir birliği olmadığı, hatta bu konuda bir mücadele olduğu ve bazı araştırmacılarca kahramanlığın tam bir tanımının yapılmasının mümkün olmadığı öne sürülür (Martens, 2017, s. 1). Becker ve Eagly (2004), kahramanları, "bir veya daha fazla kişi uğruna, yaptığı eylemle, ölme veya ciddi fiziksel sonuçlara maruz kalma olasılığına rağmen risk almayı seçen kişiler" (Becker ve Eagly, 2004, s. 164) şeklinde tanımlanmışlardır. Ancak, en yaygın olarak, kahramanlar "ideal bir öz imaj temsili" olarak tanımlanır (Sullivan & Venter, 2010, s. 474), yani insanlar kahramanlarını, kendi öz ihtiyaçlarına hizmet eden idealize edilmiş bir benlik versiyonu olarak görürler.

Franco vd. (2011, s. 101) kahramanlığı sosyal bir davranış olarak aşağıdaki kriterlerle tanımlamıştır:

- (a) İhtiyacı olanlara hizmet etmek için harekete geçme, diğer bir ifadeyle başkalarının faydası için hareket etme,
- (b) Gönüllü olarak hareket etme, diğer bir ifade ile kahramanca davranışın istekle yapılması,

(c) Olası risklerin / maliyetlerin muhasebeleştirilmesiyle hareket edilmesi yani fiziksel ve sosyal potansiyel bir zarardan dolayı olası bir risk alınması,

(ç) Aktörün beklenen fedakârlığı kabul etmeye istekli olması yani eylemin sonucunun kabul edilme istekliliği,

(d) Eylem sırasında beklenen dış kazanç olmaması yani kişisel bir kazanç beklentisi olmadan hareket etmek.

Kohen (2013) ise kahramanlığı, “ölüm gerçeği ile yüzleşen, ciddi riskler alan ve / veya büyük zorlukların üstesinden gelen ve bunu bir prensibe/ilkeye/ahlaka hizmet uğruna yapan kişiler” olarak ifade etmektedir. Sullivan ve Venter (2010), farklı kahramanlık tanımlarından da hareketle, kahramanlık tanımı bileşenlerini;

- Eylemin değerli ve soylu olması,
- Bir rol model olarak algılanması,
- İdeal bir kişisel imaj temsili şeklinde belirtmişlerdir.

Kahramanlığın doğru anlaşılabilmesi için, kahramanlıkla yakından ilişkilendirebileceğimiz “cesaret” kavramı ile de ilişkilendirilerek, farklılığın belirtilmesine ihtiyaç vardır. Cesaretin, “tehdit ve risk içeren zor koşullarda, ahlaki bir amaca ulaşmak için, cömertçe gerekenin yapılması maksadıyla, hissedilen korkunun kontrol altına alınarak, sahip olunan gücün (kaynakların), bilinçli ve karalı bir şekilde kullanılması” (Mert, 2021, s. 28) şeklinde tanımlandığı düşünülürse, kahramanlığın cesarettten ayrıldığı temel hususun, daha kapsamlı ve kalıcı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak, kahramanın vazgeçilmez ve en belirgin özelliğinin cesareti olduğu unutulmamalıdır. Cesaret, günlük yaşamın içinde kendini her zaman gösterebilirken, kahramanlık tarihe mal olmayı gerektirir.

Nitekim, Kinsella, Ritchie ve Igou (2015, s. 115) kahramanların, tek bir birleştirici özellikten ziyade, bir aile benzerliği gösteren birçok unsuru içeren, doğası gereği bulanık ve karmaşık bir fenomen olarak görülmesi gerektiğini öne sürmektedir.

Kahramanlıkla ilgili literatür incelendiğinde, kahramanlık türlerine yönelik çalışmalara da rastlanmaktadır. Bu kapsamda, kahramanlık, Franco ve ark.’na (2011) göre icrada bir dereceye kadar risk içeren, fedakâr davranışlar olarak görülürlerken kahramanlık davranışları, farklı gösterge ve belirleyicileri olan “sivil”, “sosyal” ve “askeri” kahramanlık olmak üzere üç farklı kategoriye ayrılmıştır (Franco vd., 2011). Farley (2011) tarafından kahramanca davranışların sınıflandırılmasına yönelik yapılan başka bir çalışmada ise kahramanlık;

- Büyük “K” (acil ve seyrek durumlar) ve
- Küçük “k” (günlük durumlar) şeklinde iki kahramanlık sınıfına ayrılmaktadır.

Küçük “k” kahramanlığı, kişilik faktörleriyle bağlantılı görülürken, büyük “K” kahramanlığı, kişilik faktörleri ile durumsal faktörler arasındaki etkileşimden kaynaklanması söz konusudur (yani, "doğru zamanda doğru yerde olmak") (Farley, 2011).

Kahramanların Özellikleri

Sullivan ve Venter (2010) yaptıkları çalışmada, kahramanlar zeki, sevgi dolu, şefkatli, yetenekli, çalışkan, rol model, yaratıcı, motive olmuş ve dindar olarak nitelendirilmiştir (Sullivan ve Venter, 2010).

Allison ve Goethals (2011), yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinden kahramanların özelliklerini listelemelerini ve başka bir öğrenci grubundan da bu özellikleri, birbirine olan benzerlik veya farklılığa göre gruplara ayırmalarını istemişlerdir. Sonuç olarak, yapılan grupta katılımcılar kahramanların ön plana çıkan sekiz özelliğini buldular. "Sekiz Büyük" olarak adlandırdıkları bu kahramanlık özellikleri (kümeleri); akıllı, güçlü, şefkatli, özverili, karizmatik, metanetli, güvenilir ve ilham verici (Allison ve Goethals, 2011).

Mert ve Aydemir (2019) tarafından yapılan “Yönetimsel Cesaretin Tarihi Kaynakları Üzerine Bir İnceleme: Eski Türk Yazıtlarında Cesaret” başlıklı bir çalışmada, Orta Asya’daki eski Türk yazıtları ve mezar taşları incelenerek, cesaretin ve kahramanlığın ne şekilde kullanıldığı araştırılmıştır. “Yapılan incelemede, Türk yazıtları, mezar taşları ve yazmalarda cesaretin yöneten/lider ve yönetim ekibinde yer alanlar ile yönetici/liderlerin cesaretle neredeyse eş değer kabul edilen kahramanlığının ortak noktası bilgelik ve akıldır. Elde edilen bulgular cesaretin ve kahramanlığın yönetsel boyutta ele alındığında, yöneticilerin cesaretle hareket edip birer kahraman olabilmeleri için yüksek bilinç, şuur seviyesine sahip yetenekli, bilge ve akıllı kişiler olmaları gerektiği belirtilmektedir.” (Mert ve Aydemir, 2019, s. 338).

Riches'in (2017) "Kahraman nedir?" başlıklı çalışmasında, Q-Metodu Kullanarak Kahramanların karakteristik profillerini, özelliklerini keşfetmeye çalışmıştır. Bu kapsamda, kişi odaklı bir yaklaşım kullanarak, gerçek hayatta kahraman olarak kabul edilen ve kahraman oldukları için ödüllendirilen kişilerin benzer ve farklı özelliklere sahip olma derecesini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya katılan ödüllü kahramanlardan,

araştırmacı tarafından kahramanlık literatüründen derlenen ve kahramanlara atfedilen 49 psikolojik özelliği (Tablo 3) kendilerini tanımlamalarına yani kendileriyle ne derece özdeşleştiklerine göre değerlendirmelerini, sıralamalarını istemiştir. Yapılan analiz sonucunda, kahramanların iki profili veya grubunu ortaya çıkartılmıştır:

- Açık, sevgi dolu ve risk alan kahramanlar ve
- Ruhani, sosyal açıdan sorumlu ve sağduyulu kahramanlar.

Ancak, her iki grupta da Tablo 3'te gösterilen kahramanlık özelliklerinden ilk sıralarda yer alanların (cesaret, azim, dürüstlük, mizah, yiğitlik, nezaket) hemen hemen ortak oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3: Kahramanların Psikolojik Özellikleri

1	Cesaret	6	Mahcubiyet
2	Azim: Sebat ve çalışkanlık	7	Sosyal sorumluluk
3	Dürüstlük: Otantiklik ve bütünlük	8	Duyarlı, düşünceli
4	Mizah: Şakacılık	9	Muhakeme gücü: Eleştirel düşünme
5	Yiğitlik: Bahadırılık	0	Amaç
6	Nezaket	1	Güzelliğin ve mükemmelliğin takdiri: Huşu
7	Küçümseme	2	Geleceği düşünen, gelecek odaklı
8	Bilgelik: Bakış açısı	3	Dünya topluluğuna duyarlılık
9	Hazcılık	4	İçsel bir kontrol odağı
10	Utanç	5	Liderlik
11	Toplumsal farkındalık	6	Öz yeterlik
12	Merak: İlgi, deneyimlere açıklık	7	Cömert
13	Azimlendirmek: Canlılık, coşku	8	Sosyal zekâ: Duygusal zekâ
14	Yaratıcılık: Orijinallik, pratik zekâ	9	Şükran, minnettarlık
15	Risk almak	0	Tevazu, alçakgönüllülük
16	Neşeli olma	1	Kapsamlılık
17	Hiddet: Haksızlıktan dolayı kızgınlık, ahlaki öfkeli hareket	2	Takım çalışması
18	Maneviyat: İnanç	3	Merhamet
19	İhtiyat	4	Suçluluk duygusu
20	Sevgi	5	Adalet
21	Öğrenme sevgisi	6	Özerklik, bağımsızlık
22	Empati	7	Öz Denetim: Öz kontrol
23	Bağışlayıcılık	8	Umut
25	İğrenme, nefret	9	Fedakârlık
24	Yüceltme		

(Riches, 2017)

Karatay ve Aygün (2012) “Alplar ve Elfler: Türk ve İskandinav Dünyalarında Kahramanlık Olgusu” başlıklı çalışmalarında, en önemli kültürel niteliklerden biri olan kahraman tiplemesinin İskandinav ve Turan dünyalarında büyük ölçüde benzeştiğini öne sürerek, elflerle destansı alplerin ortak bazı özellikleri arasında;

- İnsanlara, onların yaşamlarını kolaylaştıracak yardımlarda bulunmalarını (savaş, tarım, zanaat vs),
- Bazılarının sıradan insanlar gibi yaşadıklarını,
- Fiziki özellikleri itibarıyla normal insan gibi ya da tam tersi dev boyutlarında olabileceklerini,
- İnsanların kaderlerine etki edebilecek güçlere sahip olmalarını saymaktadır (Karatay ve Aygün, 2012, s. 10).

Campbell (1993), 1949 tarihli “Bin Yüzüyle Kahraman” adlı kitabında, tarihî süreçte çok sayıdaki mit ve efsanelerde (örneğin, Arthur Masalları, Yunan Mitleri, Eskimo Masalları) incelediği kahramanların benzer yolculuğuna değinmektedir. Belirli yüzeysel ayrıntılarından bağımsız olarak (ör. Şövalyeler, tanrılar, mucizevi insanların gizemli gelişleri), Campbell’ın çalışması, kahramanları anlatan, ortaya çıkartan aynı yapısal şablonun defalarca tekrarlandığını gösterdi. Erkek ya da kadın, genç ya da yaşlı, zengin ya da fakir bir kahraman, önemli bir yaşamsal soruna yol açan koşullarda bir değişiklik yapmakla yüzleşir. Bazen değişim istenir ve kahraman, değişim sürecini denemek, yaratmak ve bunun sonuçlarına katlanmak için niyetlenir, motive olur. Bazen de, değişiklik istenmez ve bu isteksizlik kahramanı sarsar, endişe ve keder içinde bırakır. Niyetten ve istekli olunup olunmamasından bağımsız olarak, değişen koşullar önemli bir yaşam sorunu yaratır: Kahramanın mevcut bilgi ve becerilerinin artık etkili olmadığı bir durum. Bir çözüm bulmak ancak kahramanın aşına olduğu, bilinen dünyasını terk ederek, bilinmeyene doğru hareket ederek cesur davranması ile mümkün olabilir (Campbell, 1993’den Akt. Williams, 2017, s. 3).

Martens (2017)’in “Kahramanlığı yeniden düşünmek” başlıklı çalışmasında; kahramanlık üzerine yapılan son psikolojik çalışmalardan elde edilen üç ana kahramanlık anlayışını irdelemiştir;

- İlk yaklaşımda, kahramanların belirli karakter özelliklerini veya güçlerini sergilediğini,
- İkincisinde, kahramanca eylemin sonuçlarıyla tanımlanamayacağını iddia etmiş ve son olarak,

- Kahramanlığı bir aktörün desteklediği veya karşı çıktığı otorite tarafından değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini araştırmıştır. Bunun yerine, "kahraman" tanımının, kişinin etik bir değerlendirmesi olarak anlaşılması gerektiğini önermiştir (Martens, 2017, s. 1).

Kahramanların Sosyal Görünümü (Kahramanların Sosyal Etkisi ve Sosyal Fonksiyonu)

İnsanlar, bir anlamda kahramanların temel ihtiyaçlarına hizmet etmelerinden dolayı, içsel bir motivasyonla, kahraman arayışına girerler (Allison ve Goethals, 2014; Kinsella, Ritchie ve Igou, 2015b). Yapılan araştırmalar, kahramanların üç önemli psikolojik, sosyal ve fiziksel işleve olanak sağladıklarını, hizmet ettiklerini göstermektedir;

- Başkalarını canlandırmak ve geliştirmek,
- Ahlak, etik ve değerleri modellemek ve
- Başkalarının fiziksel ve psikolojik iyi oluşlarını korumak (Kinsella vd., 2015b).

Goethals ve Allison'ın (2012) belirttiği gibi "kahramanlık, ona bakanın gözlerindedir". Bu kapsamda, kahramanlığın ortaya çıkışında kahramanların davranışı kadar, kahramanlığa ihtiyaç duyan toplumun beklentilerinin de rol oynadığı söylenebilir. Bir kişinin, ne yaptığından ziyade, bunun nasıl algılandığı, değerlendirildiği ve anlamlandırıldığı, kahramanlık yakıştırmaları açısından daha önemlidir.

Kahramanların önemli bir özelliği, başkalarına ilham vermeleri ve insanların yaşamlarında bir amaç sunmalarıdır (örneğin, Coughlan, Igou, Van Tilburg, Kinsella ve Ritchie, 2017; Kinsella vd., 2015a). Sosyal bir varlık olarak insan, içinde yaşadığı toplumla eş güdümlü ve sinerji yaratacak bir etkileşime girebilmesi için diğerleriyle ortak bir amaç etrafında birleşebilmelidir. Birçok kişiye aynı zamanda ilham verebilen kahraman, onların yaşamlarında amaç birliği oluşturarak arzu edilen sinerjinin sağlanabilmesinde tetikleyici rol oynar. Bir ideal birliği, bir güç birliği yaratır. Bu kapsamda kahraman, doğru bir örgütlenmenin başlangıcını yaparak, kenetlediği kişileri daha iyiye doğru gidebilmelerinde destekler.

Kahramanlık her zaman bir tehlike tehdit durumunda ihtiyaç duyulan bir olgu değildir. kişilerin rahatlık bölgelerinde çıkmalarında da etkilidir. Bu, kahramanın canlandırıcı, geliştirici rolü ile ilgilidir. Bu çerçevede, can sıkıntısı içinde olan bir toplumun da kahramana ihtiyacı vardır. Can sıkıntısı "insan varoluşunun kalbinde gizlenen bir boşluk deneyimi, her anın kaybolduğu, tüm sonlu şeylerin içine geçtiği bir boşluk" olarak

tanımlanmıştır (Raposa, 1999, s. 60). Can sıkıntısı, yaşamda anlam arayışının varoluşsal sürecini tetikler (Coughlan vd., 2017). Belki de bu yüzden, tarihsel süreçte kahramanlar tarafından can sıkıntısı içindeyken şahlandırılmış toplumlara rastlanmıştır.

Kahramanların topluma sağladığı fayda ve desteğin somutlaşmış hâlini “dönüşüm”, “dönüştürme” ile özdeşleştirmek mümkündür. Bu hem kahramanın yarattığı dönüşüm için hem de kahramanı yaratan dönüşüm için geçerlidir. Dönüşüm ve kahramanlık karşılıklı olarak ilişkilidir. Dönüşüm, başkalarının kahraman diyebileceği bir birey ortaya çıkartır; değerli bir şeye ilham veren, ona rehberlik eden ve onu koruyan biri, sıradan fevkalade bir kişi, kendi kendinin efendisi. Kahramanlar, ölümlülüklerine rağmen, ileri seviye bir insani gelişim sergileyerek, tamamen yeni bir duruma dönüşüm yolunda üst düzey bir kapasite gösteren görkemli bireylerdir. Dönüşüm, kahramanların yaratıldığı bir araç olduğundan, dönüşümü etkileyen güçlerin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması, kahraman olarak ortaya çıkan bireyler üzerindeki toplumsal taleplerin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir (Ross, 2019).

Temelini, “İnsanlar doğuştan kahraman olmaz, sonradan yapılır.” yaklaşımından alan çalışmalarında Kohen vd. (2019), başkaları adına kahramanca eylemde bulunan insanların geçmişlerindeki ortaklıkları inceleyerek, insanların kendilerini kahramanca davranmaya hazırlayan toplumsal durumları çerçevelemeyi amaçlamışlardır. Tek bir anda beliren veya zaman içinde şekillenen kahramanca davranışlar sergileyen çeşitli bireyler derinlemesine incelendiğinde, en az dört önemli ortak yönleri olduğu ortaya konulmuştur:

- Yardıma ihtiyaç duyulan durumları tahayyül ederek ve nasıl davranacaklarını düşündüler,
- Samimi bir empati duygusuna sahiptiler, sadece “onlar gibi” kabul edilebileceklerle değil, aynı zamanda kesin bir açıdan “öteki” olarak düşünülebileceklerle karşı da,
- İnsanlara yardım etmek için, genellikle gösterişsiz bir şekilde, düzenli olarak harekete geçtiler;
- Söz konusu kahramanca eylemi gerçekleştirme konusunda kendilerini güvende hissettiren bazı deneyim veya becerilere sahiptiler (Kohen vd., 2019).

Kahramanlık olgusu ile ilişkilendirilebilecek bir kavram olarak liderlik, kahramanın aynı zamanda bir lider olarak görülme ve kabul edilme eğiliminden dolayı, kahramanın sosyal görünümü açısından incelenmesi

gerekir. Çoğu zaman kahramanlardan liderlik etmeleri, lider olmaları beklenir. Ancak, liderlik genellikle erkeksi bir girişim olarak algılanırken, kahramanlık araştırmaları, insanların kahramanları da benzer şekilde erkeksi algıladıkları, ancak kahramanları daha çok kadınsı özelliklere sahip olarak gördüklerini ortaya koymuştur (Hoyt, Allison, Barnowski, ve Sultan, 2020). Bu durumun, kahramanlığın çok önemli bir özelliği olan “cömertlik”ten kaynaklandığı söylenebilir. Kadınsı özelliği ilişkilendirebileceğimiz bir kavram olan “annelik”te, cömertlik, adanma boyutuna dönüşmüştür. Bir annenin, çocuğunun ihtiyacı olduğunda bir kahraman gibi davrandığına rastlamak kimseyi şaşırtmayacaktır. Bu bağlamda, kahraman, bir annenin kendini ihtiyaç hâlinde çocuklarına adanması misali, kendini topluma adayan bir anaç rolündedir.

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada, yabancı yazında giderek artan bir önemle üzerinde durulan kahramanlık olgusuna değinilerek, ülkemizde kahramanlık konusunda yapılacak çalışmalara katkı yapılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda, kahramanlık konusunda ağırlıklı olarak yabancı yazında incelenen araştırmaların kahramanlığı benzer psikolojik yapılardan ayıran bir yaklaşımla ele almaya, operasyonel tanımlarını ortaya koymaya, kahramanca davranmanın içsel ve sosyal motivasyonlarını belirlenmeye odaklandığı görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen bu hususlar kendi ulusal örneklerimizde, kültürümüzde tekrar araştırmaya, geliştirilmeye ve sorgulanmaya ihtiyaç duyan duyulan konular şeklinde değerlendirilebilir. Her ne kadar, kültürden kültüre değişmeyen, ortak kahramanlık özelliklerinden bahsedilebilir ise de, kültürel faktörlerin kahramanlık olgusunun anlaşılıp özelleştirilmesinde, önemli bir husus olduğu dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, çalışma kapsamında incelenen kahramanlık çalışmalarında benzer metot ve araştırma desenleri kullanılarak, bu araştırmaların ülkemiz kapsamında tekrarlanması önemlidir.

Ayrıca, kahramanlık konusunda keşfedici araştırmalara ağırlık verilerek, yapılacak nitel çalışmalarla kendi kültürümüze özgü kahramanlık tanım, tür ve sınıflandırmaları tespit edilebilir. Teknolojik gelişmeler ve yakın içinde bulunduğumuz yüzyıldaki farklı sosyal olaylarla oluşan değişim, özellikle son yıllarda şimdiye kadar kabul edilen kahramanlık da dahil sosyal olguları sorgulamayı, geliştirmeyi veya tekrar keşfetmeyi gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, kahramanlık olgusunun da günümüz koşullarına uyarlanarak adeta yeniden keşfedilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kahramanlığın en belirgin özelliği olarak cesaret ön plana çıkmaktadır. Cesaret çalışmalarında da, kahramanlık araştırmalarında olduğu gibi, yabancı yazında giderek artan bir ilgiye rastlanmaktadır. Ancak, bu durumun yerli yazında aynı şekilde olmadığı söylenebilir. Yine de son yıllarda ülkemizde cesaret konusunu işleyen bazı çalışmalar görölmektedir (Örn. Mert, 2021; Şen ve Mert, 2020; Mert ve Aydemir, 2019; Aydemir ve Mert, 2018; Mert, 2010; Mert, 2007). Cesaret konusunda yapılacak çalışmaların da kahramanlık olgusunu açıklamaya faydalı olacaktır. Bundan sonra kahramanlıkla ilgili yapılacak çalışmalarda, cesaret ve kahramanlık arasındaki ilişki daha derinden incelenerek, cesarettten kahramanlığa geçişte etkili olan bireysel ve sosyal faktörler tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

- Allison, S. T. & Goethals, G. R. (2011). *Heroes: What they do and why we need them*. New York, NY: Oxford University Press.
- Allison, S. T. & Goethals, G. R. (2014). "Now he belongs to the ages": *The heroic leadership dynamic and deep narratives of greatness*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Allison, S. T., Beggan, J. K. & Efthimiou, O. (2019). Editorial: The Art and Science of Heroism and Heroic Leadership. *Frontiers in Psychology, 10*. doi:10.3389/fpsyg.2019.00655
- Allison, S. T., Goethals, G. R. & Kramer, R. (Eds.). (2017). *The handbook of heroism and heroic leadership*. New York, NY: Routledge.
- Aydemir, M. ve Mert, İ. S. (2018). A critical review of social sciences theory and practice, a study on the investigation of the historical origins of courage in futuwwa and akhi institution. Frontpage Publications Limited, Editör: Yenihan Bora, Sarıpek Doga Basar, Cerev Gökçe, 1, 543-537.
- Becker, E. (1973). *The Denial of Death*. New York: Free Press.
- Becker, S. W. & Eagly, A. H. (2004). The heroism of women and men. *American Psychologist, 59*, 163-178.
- Blake, J. and Butler, S. (1976). The medal of honor, combat orientations and latent role structure in the United States military. *Sociological Quarterly, 17*(4), 561–567.
- Bland, A. M. (2019). The Personal Hero Technique: A Therapeutic Strategy That Promotes Self-Transformation and Interdependence. *Journal of Humanistic Psychology, 59*(4), 634–657.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. New York: Columbia University Press.
- Bronchain, J., Raynal, P. ve Chabrol, H. (2020). Psychopathic traits and identity threat as predictors of everyday heroism. *Personality and Individual Differences, 153*, 109637.
- Campbell, J. (2004 [1949]). *The Hero with a Thousand Faces*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Campbell, J. (1993). *The hero with a thousand faces (3rd ed.)*. Novato, CA: New World Library.
- Carlo, G. & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence, 31*, 31-44.

- Carlyle, T. (2001 [1841]). *On Heroes, Hero Worship, and the Heroic in History*. London: Electric Book Co.
- Cooley, C. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner.
- Coughlan, G., Igou, E. R., Van Tilburg, W. A. P., Kinsella, E. L. & Ritchie, T. D. (2017). On Boredom and Perceptions of Heroes: A Meaning-Regulation Approach to Heroism. *Journal of Humanistic Psychology*, 59, 455-473.
- Das-Friebel, A., Wadhwa, N., Sanil, M., Kapoor, H. ve Sharanya, V. (2017). Investigating Altruism and Selfishness Through the Hypothetical Use of Superpowers. *Journal of Humanistic Psychology*, 1, 1–28.
- Elias, N. (1993). *Mozart: Portrait of a Genius*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Farley, F. (2011). The new psychology of heroes and heroism. In Conversation hour (Annual Convention of the American Psychological Association). Washington, DC August.
- Featherstone, M. (1992). The heroic life and everyday life. *Theory, Culture & Society* 9(1), 159–182.
- Feigin, S., Owens, G. & Goodyear-Smith, F. (2014). Theories of human altruism: a systematic review. *Annals of Neuroscience and Psychology*, 1(1). 1-9.
- Franco, Z. E., Allison, S. T., Kinsella, E. L., Kohen, A., Langdon, M. & Zimbardo, P. G. (2016). Heroism Research: A Review of Theories, Methods, Challenges, and Trends. *Journal of Humanistic Psychology*, 58(4), 382–396.
- Franco, Z. E., Blau, K. & Zimbardo, P. G. (2011). Heroism: A conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism. *Review of General Psychology*, 15(2), 99–113.
- Franco, Z. & Zimbardo, P. (2016). *The psychology of heroism: Extraordinary champions of humanity in an unforgiving world*. In A. Miller (Ed.), *The social psychology of good & evil* (pp. 494-523). New York, NY: Guilford.
- Frisk, K. (2019). What makes a hero? Theorising the social structuring of heroism. *Sociology*, 53(1), 87-103.
- Friedman, H. L. (2017). Everyday Heroism in Practicing Psychology. *Journal of Humanistic Psychology*, 58(4), 397–414.
- Friedsam, H. (1954). Bureaucrats as heroes. *Social Forces*, 32(3), 269–274.
- Giesen, B. (2004). *Triumph and Trauma*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Giraud, R. (1957). *The Unheroic Hero in the Novels of Stendhal, Balzac, and Flaubert*. New York: Rutgers University Press.

- Glazer, M.P. and Glazer, P.M. (1999). On the trail of courageous behavior. *Sociological Inquiry*, 69(2), 276–295.
- Goethals, G. R. & Allison, S. T. (2012). Making heroes: The construction of courage, competence, and virtue. *Advances in Experimental Social Psychology*, 46, 183- 235.
- Goode, WJ. (1978). *The Celebration of Heroes: Prestige as a Social Control System*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hobsbawm, E. (1959). *Social Bandits and Primitive Rebels: Studies in Archaic Forms of Social Movement in the 19th and 20th Centuries*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Hoyt, C. L., Allison, S. T., Barnowski, A. & Sultan, A. (2020). Lay theories of heroism and leadership: The role of gender, communion, and agency. *Social Psychology*, 51(6), 381–395.
- Karatay, O. & Aygün E. (2012). Alplar ve Elfler: Türk ve İskandinav Dünyalarında Kahramanlık Olgusu. *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 1-12.
- King, A. (2014). *Cohesion: Heroic and post-heroic combat*. In: Scheipers S (ed.) *Heroism and the Changing Character of War*. London: Palgrave Macmillan, 221–236.
- Kinsella, E. L., Ritchie, T. D. & Igou, E. R. (2015a). Zeroing in on heroes: A prototype analysis of hero features. *Journal of personality and social psychology*, 108(1), 114-127.
- Kinsella, E. L., Ritchie, T. D. & Igou, E. R. (2015b). Lay perspectives on the social and psychological functions of heroes. *Frontiers in Psychology*, 6, 130.
- Kinsella, E. L., Ritchie, T. D. & Igou, E. R. (2015b). Zeroing in on heroes: A prototype analysis of hero features. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108, 114-127.
- Klapp, O. E. (1954). Heroes, villains and fools, as agents of social control. *American Sociological Review*, 19(1), 56–62.
- Kohen, A. (2013). *Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero*. New York, NY: Routledge.
- Kohen, A., Langdon, M., ve Riches, B. R. (2019). The Making of a Hero: Cultivating Empathy, Altruism, and Heroic Imagination. *Journal of Humanistic Psychology*, 59(4), 617-633.
- Lois, J. (2003). *Heroic Efforts: The Emotional Culture of Search and Rescue Volunteers*. New York: New York University Press.
- Martens, K. (2017). Reimagining Heroism: A Conceptual Analysis Through Antigone and Medea. *Journal of Humanistic Psychology*, 58(4), 431–443.

- Maslow, A. H. (1971). *The farther reaches of human nature*. New York, NY: Penguin.
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and personality* (3rd ed.). New York, NY: Harper Collins.
- Maslow, A. H. (1999). *Toward a psychology of being* (3rd ed.). New York, NY: Wiley.
- Mert, İ. S. & Aydemir, M. (2019). Yönetmel cesaretin tarihi kaynakları üzerine bir inceleme: Eski türk yazıtlarında cesaret. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 319-328.
- Mert, İ. S. (2007). *Cesaret Yönetimi*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Mert, İ. S. (2010). Terör yönetimi kuramı ve cesaret: Kavramsal bir tartışma. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(12), 57-80.
- Mert, İ. S. (2021). Cesaret ve bileşenlerinin keşfine ilişkin nitel bir araştırma: Eski bir erdemden yeniden keşfi. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(1), 19-32.
- Midlarsky, E., Jones, S. F. and Corley, R. P. (2005). Personality correlates of heroic rescue during the Holocaust. *Journal of Personality*, 73(4), 907–934.
- Oliner, S. P. (2002). *Extraordinary acts of ordinary people*. In S. G. Post, L. G. Underwood, J. P. Schloss, et al. (Eds.). *Altruism and Altruistic Love: Science, Philosophy, and Religion in Dialogue*. Oxford: Oxford University Press.
- Onaran, O. (1981). *Çalışma yaşamında güdülenme kuramları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Raglan, F. (1949). *The Hero: A Study in Tradition, Myth and Drama*. London: Watts.
- Rank, O. (1914). *The Myth of the Birth of the Hero: A Psychological Interpretation of Mythology*. New York: *The Journal of Nervous and Mental Disease Publishing Company*.
- Raposa, M. (1999). *Boredom and the religious imagination*. Charlottesville: University of Virginia Press.
- Riches, B. R. (2017). What Makes a Hero? Exploring Characteristic Profiles of Heroes Using Q-Method. *Journal of Humanistic Psychology*, 58(5), 585–602.
- Ross, S. L. (2019). Who Put the Super in Superhero? Transformation and Heroism as a Function of Evolution. *Frontiers in Psychology*, 9.
- Schwartz, B. (1985). Emerson, Cooley, and the American heroic vision. *Symbolic Interaction*, 8(1), 103–120.

- Şen, C. & Mert, İ. S. (2020). *Courage Management: Courage as a management tool*. H. Babacan and R. İnan, (Eds.). *Social and Humanities Sciences: Theory, Current Researches, and New Trends* (pp. 160-183). Montenegro: IVPE.
- Smith, S. F., Lilienfeld, S. O., Coffey, K. & Dabbs, J. M. (2013). Are psychopaths and heroes twigs off the same branch? Evidence from college, community, and presidential samples. *Journal of Research in Personality, 47*, 634-646.
- Spencer, H. (2008 [1873]). *The Study of Sociology*. London: HS King.
- Sullivan, M.P. & Venter, A. (2010). Defining Heroes Through Deductive and Inductive Investigations. *J. Soc. Psychol, 150(5)*, 471–484.
- Trivers, R. L. (1971). The evolution of reciprocal altruism. *Quarterly Review of Biology, 46*, 35–57.
- Weber, M. (1978 [1921]). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Williams, C. (2017). The Hero's Journey: A Mudmap for Change. *Journal of Humanistic Psychology, 59(4)*, 522–539
- Zimbardo, P. (2007). *The banality of evil, the banality of heroism*. In J. Brockman, (Eds.). *What is Your Dangerous Idea? Today's Leading Thinkers on the Unthinkable*. New York: Harper Perennial.
- Zimbardo, P. (2007). *The Lucifer effect: Understanding how good people turn evil*. New York, NY: Random House.
- Ziolkowski, T. (2004). *Hesitant Heroes: Private Inhibition, Cultural Crisis*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

EXTENDED SUMMARY

Understanding Heroism: A Literature Review on the Phenomenon of Heroism

Introduction

The phenomenon of heroism has started to be studied with an increasing interest in foreign literature in recent years. However, studies on heroism are rarely encountered in local literature. To fill this gap, in this study, a literature review has been made by referring to the studies on the heroism by providing the structural classifications of heroism studies. Also, in the study, the definition of heroism, the characteristics of the heroes, the social function of heroism, and the difference between heroism and some related concepts are examined. It is considered that the study will shed light on the future researches on heroism in our country.

Heroism Studies

Researchers working on heroism have taken a series of initial steps towards experimental research and focused on progress in the following areas:

- First, to develop a theoretical model of heroism and to distinguish it from the other relevant psychological structures,
- Second, to reveal possible operational definitions of heroism which can guide research.
- Third, to improve the taxonomies of heroic types,
- Fourth, to investigate the implicit heroism theories,
- Fifth, to examine the process of social acceptance of heroic status,
- Sixth, to investigate the intrinsic motivations for acting heroically (Franco et al., 2016).

Intrinsic Motivation for Heroic Action

Within the scope of heroic studies, an important amount of research group increasingly has focused on the individuals who acted heroic and examined the internal and situational factors that led them to this heroic behavior. Although the others around do not interfere, by taking a serious physical risk, some people intervene in an incident with courage can be explained by;

- The individual difference in the level of altruism that is higher compared to the others (e.g. Feigin, Owens, & Goodyear-Smith, 2014),
- From the need for self-actualization (e.g., Allison et al., 2017),
- From impulsivity (Franco & Zimbardo, 2016),
- It has been stated that although controversially, as an appearance of psychopathy, it may be due to the fact that he is not concerned with the social consequences of the action (Smith et al., 2013).

Definition, Components, Characteristics and Types of Heroism

It is argued that there is no consensus in the psychology literature regarding the definition of heroism. Beyond that, there is even a struggle on this issue, and some declare that it is not possible to make a full definition of heroism (Martens, 2017, p. 1). Becker and Eagly (2004) describe the heroes as the people who choose to take risks for the sake of one or more people, despite the possibility of dying or experiencing serious physical consequences (Becker & Eagly, 2004, p. 164). However, most commonly, heroes are described as “an ideal self-image representation” (Sullivan & Venter, 2010, p. 474), that is, people see their hero as an idealized version of the self that serves their own needs.

In the study of Sullivan and Venter (2010), heroes were described as intelligent, loving, compassionate, talented, hardworking, role model, creative, motivated and religious (Sullivan & Venter, 2010).

Social Perception of Heroes (Social Influence and Social Function of Heroes)

People seek heroes with an intrinsic motivation because heroes serve the basic needs of them in one sense (Allison & Goethals, 2014; Kinsella et al., 2015b). Researches show that heroes enable and serve three important psychological, social and physical functions;

- Revitalizing and developing others,
- Being a model for morality, ethics and values,
- Protecting the physical and psychological well-being of others (Kinsella et al., 2015b).

Conclusion

In this study, it is aimed to contribute to the local studies about heroism in our country by referring to the phenomenon of heroism which is emphasized in the foreign literature with an increasing interest.

It is seen that studies on heroism have focused on treating heroism with a unique approach that distinguishes it from similar psychological structures, revealing its operational definitions, and determining the instinct and social motivations of acting heroically. The local studies on heroism should be carried out in our own national sample and culture. Although one can talk about common heroic characteristics that do not change from culture to culture, it should be taken into consideration that cultural factors are an important issue in understanding and privatizing the heroic phenomenon. For this reason, it is important to repeat these studies in our country by using similar and more advanced methods and research designs.